

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, СЕРТИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

©2020 ЛІВІНСЬКИЙ А. І.

УДК 332.025.1
JEL: Q18; Q19

Лівінський А. І. Державне регулювання, сертифікація виробництва та реалізація органічної продукції в Україні

Мета статті – проаналізувати вимоги до виробництва органічної продукції рослинництва відповідно до європейського та українського законодавства з органічного виробництва, а також визначити тенденції розвитку органічного ринку та порівняти отримані показники в контексті розвитку концепції екологічного маркетингу. Доведено, що екологобезпечне виробництво має позитивну динаміку зростання в усьому світі та, зокрема, в Україні та країнах Європейського Союзу. Можна стверджувати, що Україна досить стрімко розвивається в цьому напрямі, а вітчизняні виробники органічної продукції можуть бути конкурентоспроможними на ринках країн Європи, зважаючи на природно-ресурсний потенціал та позитивну динаміку фінансово-економічних показників. Встановлено теоретичне і практичне підтвердження того, що завдяки розвитку концепції екологічного маркетингу вітчизняні аграрні підприємства можуть не лише виготовляти екологічно безпечну органічну продукцію, а й бути конкурентоспроможними на ринках Європейського Союзу з урахуванням євроінтеграційного вектора розвитку, сучасної позитивної динаміки цього напрямку та природно-ресурсного потенціалу країни. З урахуванням проведеного аналізу, законів з органічного виробництва сільськогосподарської продукції українського та європейського законодавства та динаміки світового розвитку аграрного ринку зроблено висновок, що на сьогодні органічний рух є перспективним та актуальним напрямком в економічній діяльності як Європейського Союзу, так і України. Зростання кількості операторів аграрного виробництва, які виконують вимоги з органічного виробництва сільськогосподарської продукції, та збільшення площі органічних земель в Україні, Європейському Союзі та у світі говорить про стрімке зростання органічного виробництва.

Ключові слова: органічна продукція, законодавче забезпечення, сертифікація, державне регулювання, якість продукції, екологічно безпечна продукція.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-167-173>

Табл.: 2. Бібл.: 16.

Лівінський Анатолій Іванович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри генетики, розведення та годівлі сільськогосподарських тварин, Одеський державний аграрний університет (вул. Пантелеймонівська, 13, Одеса, 65012, Україна)

E-mail: Livinski_69@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2337-3884>

УДК 332.025.1
JEL: Q18; Q19

Ливинский А. И. Государственное регулирование, сертификация производства и реализация органической продукции в Украине

Цель статьи – проанализировать требования к производству органической продукции растениеводства согласно европейскому и украинскому законодательству по органическому производству, а также определить тенденции развития органического рынка и сравнить полученные показатели в контексте развития концепции экологического маркетинга. Доказано, что экологобезопасное производство имеет положительную динамику роста во всем мире и, в частности, в Украине и странах Европейского Союза. Можно утверждать, что Украина довольно стремительно развивается в этом направлении, а отечественные производители органической продукции могут быть конкурентоспособными на рынках стран Европы, принимая во внимание природно-ресурсный потенциал и положительную динамику финансово-экономических показателей. Установлено теоретические и практические подтверждения того, что благодаря развитию концепции экологического маркетинга отечественные аграрные предприятия могут не только изготавливать экологически безопасную органическую продукцию, но и быть конкурентоспособными на рынках Европейского Союза в аспекте евроинтеграционного вектора развития, современной положительной динамики этого направления и природно-ресурсного потенциала страны. С учетом проведенного анализа, законов по органическому производству сельскохозяйственной продукции украинского и европейского законодательства и динамики мирового развития аграрного рынка сделан вывод, что на сегодняшний день органическое движение является перспективным и актуальным направлением в экономической деятельности как Европейского Союза, так и Украины. Рост количества операторов аграрного производства, которые выполняют требования по органическому производству сельскохозяйственной продукции, и увеличение площади органических земель в Украине, Европейском Союзе и в мире говорит о стремительном росте органического производства.

Ключевые слова: органическая продукция, законодательное обеспечение, сертификация, государственное регулирование, качество продукции, экологически безопасная продукция.

Табл.: 2. Библ.: 16.

Ливинский Анатолій Іванович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри генетики, розведення та кормлення сільськогосподарських тварин, Одеський державний аграрний університет (вул. Пантелеймоновська, 13, Одеса, 65012, Україна)

E-mail: Livinski_69@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2337-3884>

UDC 332.025.1
JEL: Q18; Q19

Livinskyi A. I. The Governmental Regulation, Certification of Production and Sale of Organic Products in Ukraine

The article is aimed at analyzing the requirements for the production of organic crop products in accordance both with European and Ukrainian legislation on organic production, as well as defining trends of the organic market and comparing the results in the context of the development of the conception of ecological marketing. It is proved that environmentally friendly production has positive growth dynamics all over the world and, in particular, in Ukraine and the European Union. It can be stated that Ukraine is developing quite rapidly in this direction, and the domestic producers of organic products can be competitive

in the markets of European countries, taking into account the natural and resource potential and the positive dynamics of financial-economic indicators. There are both theoretical and practical evidences that due to the development of the conception of ecological marketing, domestic agrarian enterprises can not only produce environmentally friendly organic products, but also be competitive in the markets of the European Union in terms of the European integration vector of development, the current positive dynamics of this direction and the natural-resource potential of the country. Taking into account the carried out analysis, laws on organic production of agricultural products of both Ukrainian and European legislation and the dynamics of the world development of the agrarian market, it is concluded that today organic movement is a promising and relevant direction in the economic activity of both the European Union and Ukraine. The growth of the number of agrarian operators that meet the requirements for organic production of agricultural products, and the increase in the area of organic land in Ukraine, the European Union and the world indicates a rapid growth of organic production.

Keywords: organic products, legislation provision, certification, governmental regulation, product quality, environmentally friendly products.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 16.

Livinskyi Anatolii I. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Genetics, Breeding and Feeding of Farm Animals, Odesa State Agrarian University (13 Panteleymonivska Str., Odesa, 65012, Ukraine)

E-mail: livinski_69@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2337-3884>

На даному етапі державна політика України у сфері технічного регулювання та захисту прав споживачів базується на вдосконаленні чинного законодавства; впровадженні європейських директив; гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими, які є доказовою базою відповідності продукції технічним регламентам; забезпеченні діяльності інституцій у сфері оцінки відповідності та ринкового нагляду відповідно до європейської та світової практик, а також удосконаленні системи захисту прав споживачів. У цьому контексті особливої актуальності набуває виробництво органічної продукції, яка має великий попит на світових і вітчизняних ринках завдяки своїм якісним характеристикам і відповідності європейським стандартам, зазначеним у Законі про органічну продукцію Ради Європейського Співтовариства № 2092/91 від 24 червня 1991 р. «Про органічне виробництво сільськогосподарської продукції та продуктів харчування», та Регламентам ЄС № 834/2007 та № 889/2008, а також згідно із Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» зі змінами і доповненнями, внесеними від 06.06.1019 р. № 2749-VIII [2].

Вивченню цієї проблеми в напрямку вдосконалення державного ринкового нагляду за безпечністю та якістю продукції та захисту прав споживачів приділяли увагу українські науковці: Балян А. В., Гришова І. Ю., Мацибора Т. В., Негоденко В. С., Малік М. Й., Ковальова О. В., Пасхавер Б. Й., Саблук П. Т., Ніколюк О. В., Шабатура Т. С., Хаустова В. Є., Яців І. Б. та інші [1–16]. Проте, незважаючи на спроби впорядкування державного регулювання цих процесів, багато теоретичних, методологічних і практичних питань якості аграрної продукції та виробництва органічних продуктів вітчизняними товаровиробниками потребують подальшого дослідження та наукового обґрунтування.

Мета статті – проаналізувати вимоги до виробництва органічної продукції рослинництва відповідно до європейського та українського законодавства з органічного виробництва; визначити тенденції розвитку органічного ринку та порівняти отримані по-

казники в контексті розвитку концепції екологічного маркетингу.

Одним із важливих напрямків реформування системи технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до світової і європейської практик є запровадження системи ринкового нагляду. Ринковий нагляд спрямований на забезпечення відповідності продукції, яка вже перебуває в обігу на ринку, вимогам технічних регламентів та підтвердження відсутності загроз для безпеки, здоров'я або на будь-який інший аспект захисту суспільних інтересів. Запобігання введенню в обіг небезпечної продукції забезпечується шляхом імплементації в національне законодавство відповідних норм і принципів ринкового нагляду країн – членів ЄС, зокрема Регламенту (ЄС) № 765/2008 Європейського Парламенту і Ради від 9 липня 2008 р. і Директиви 2001/95/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 3 грудня 2001 р. щодо загальної безпеки продукції.

Запровадження таких норм в Україні стало можливим завдяки прийняттю у 2011 р. законів України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про загальну безпеку нехарчової продукції». У разі виявлення в будь-якому пункті продажу продукції, яка не відповідає встановленим вимогам або яка становить серйозний ризик для людей, з метою своєчасного попередження потрапляння небезпечної продукції на споживчий ринок України, зазначена продукція вилучається з усіх каналів її продажу. У разі виявлення на споживчому ринку контрафактної або фальсифікованої продукції терміново інформуються митні та правоохоронні органи для відповідного реагування [9; 11].

Функції зі здійснення державного регулювання сфери безпечності харчових продуктів та системи контролю за нею покладено на новостворену Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів і захисту прав споживачів (Держпродспоживслужбу України). Нагляд за безпечністю нехарчових продуктів та відповідністю продукції вимогам технічних регламентів здійснюють органи, уповно-

важені на виконання функцій ринкового нагляду та контролю відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів державного ринкового нагляду та сфер їх відповідальності». На сьогодні державний ринковий нагляд у 40 сферах відповідальності здійснюють 10 органів ринкового нагляду, які утворюють єдину систему [10]. Функції здійснення контролю за продукцією при її ввезенні на митну територію України покладено на митні органи. У разі виявлення на кордоні невідповідної продукції передбачається повідомлення органів державного ринкового нагляду про такі випадки. Крім того, слід зазначити, що контролю на кордоні підлягає лише та нехарчова продукція, що заявлена в митний режим імпорту або інший режим, що передбачає вільний обіг продукції на ринку України.

Необхідними складовими ефективною системи державного нагляду (контролю) є:

- ✦ наявність чіткої законодавчої та підзаконної бази для здійснення нагляду (контролю);
- ✦ чітке закріплення та розмежування сфер відповідальності контролюючих органів;
- ✦ зосередження нагляду за продукцією, що за притаманними їй властивостями, чи з інших причин, становить підвищений ризик;
- ✦ наявність ефективних, справедливих і стимулюючих санкцій;
- ✦ налагодження ефективного інформаційного забезпечення;
- ✦ компетентність державних інспекторів.

Проте питання забезпечення державного контролю за реалізацією імпортованих споживчих товарів відповідно до світової практики потребує подальших наукових досліджень [12; 15]. Подальше вдосконалення системи технічного регулювання та захисту прав споживачів має виходити із посилення контролю за якістю та безпекою продукції, її відповідністю національним і міжнародним стандартам та необхідності гармонізувати законодавство України з вимогами Європейського Союзу, чому сприятимуть:

- ✦ контроль за заявленими при імпорті країною походження коду та характеристик товарів;
- ✦ подальше розширення використання інформаційних технологій у діяльності митних органів, розвиток проекту «електронна митниця»;
- ✦ реорганізація системи технічного регулювання для упередження загроз національним інтересам держави, запобігання негативного впливу надходження в Україну демпінгової продукції, розвитку національних галузей промисловості та захисту прав споживачів [13].

При розгляді питання про реформування системи технічного регулювання та захисту прав споживачів відповідно до світової та європейської практик державне регулювання, сертифікація виробництва

та реалізація органічної продукції є актуальним на сьогодні питанням з огляду на розуміння правил органічного виробництва рослинницької продукції. Ці правила надають перелік вимог щодо виробництва, перевезення, зберігання органічної продукції та є обов'язковими для виробництва, продажу та маркування органічної аграрної продукції.

Органічне виробництво в галузі рослинництва слід розуміти як систему, що застосовує вирощування органічної сільськогосподарської продукції без використання синтетичних добрив, пестицидів та стимуляторів росту, спрямовану на організацію органічного виробничого процесу з метою збереження навколишнього середовища. Органічну сільськогосподарську продукцію слід розуміти як сертифіковану сільськогосподарську продукцію, яку вирощують, переробляють, зберігають та яка отримує відповідне маркування згідно з вимогами органічного виробництва рослинницької продукції.

Рослинництво є основою для господарств, що займаються органічним виробництвом. Воно також може бути прямо пов'язано чи використовуватися у тваринництві, бджільництві, виробництві грибів тощо. Продукція, вирощена шляхом органічного рослинництва, має бути основою для створення продуктів харчування високої якості, мати високу поживну цінність та бути безпечною.

Органічний метод виробництва є новою аграрною системою, яка знаходиться на перехідному етапі свого розвитку. Тривалість цього періоду обумовлена правилами органічного виробництва. Впродовж цього періоду господарства переходять від традиційної форми виробництва сільськогосподарської продукції до органічної. Період переходу до системи органічного аграрного виробництва однорічних культур передбачає два роки ведення органічного сільського господарства перед посівом, для багаторічних культур (за винятком луків, пасовищ і багаторічних трав) цей період складає три роки ведення органічного сільського господарства перед тим, як перший врожай буде вважатися органічно виробленим. Для луків, пасовищ і багаторічних трав перехідний період складає два роки, виключаючи винятки, пов'язані із тваринництвом. Беручи до уваги попередні методи ведення сільського господарства та умови навколишнього середовища, орган сертифікації може продовжити чи скоротити цей період. Найкоротший перехідний період складає один рік.

Для частини господарства, яка займається органічним виробництвом, має бути організована окрема бухгалтерія. Продукцію, яка вирощується на землях господарства, призначених для органічного виробництва, слід чітко відрізнити (за типом, виглядом, кольором тощо) від продукції, яка виробляється на решті території даного господарства. У господарствах із органічною системою виробництва дотримуються

спеціальної схеми чергування вирощуваних культур, сівозміни, які є необхідними для такої системи виробництва. До складу сівозміни необхідно включити бобові культури, вирощування яких підвищує рівень вмісту азоту та біологічну активність ґрунтів і сприяє надходженню поживних речовин з найнижчих шарів ґрунтів. Система органічного аграрного виробництва має бути заснована на замкнутому циклі обміну поживних речовин рослин, який повинен підтримувати чи підвищувати родючість та біологічну активність ґрунтів. Вирощування бобових культур, зелених добрив чи культур з глибоко проникаючими коренями повинно здійснюватися в багаторічній сівозміні. Залучення добрив тваринного походження в рамках органічного виробництва, згідно з вимогами до використання синтетичних мінеральних добрив або селітри є забороненим. Використання синтетичних гербіцидів, фунгіцидів, інсектицидів та інших пестицидів чи синтетичних регуляторів росту, фарбників, генетично модифікованих організмів чи похідних від них речовин є в органічному виробництві критичними до використання та забороненими.

Відповідно до вказаних вимог при виробництві сільськогосподарської продукції господарство при проходженні сертифікації як оператора виробничого процесу отримує сертифікат виробника органічної продукції та статус органічного господарства.

Орган сертифікації слід розуміти як юридично вповноважену особу, яка проводить процедуру сертифікації та перевірки згідно з вимогами, викладеними у правилах з органічного виробництва та Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (зі змінами та доповненнями, внесеними від 06.06.1019 р.) № 2749-VIII.

Сертифікацію слід розуміти як процедуру, що проводиться органом сертифікації, спрямовану на затвердження того факту, що процес виробництва відповідає поставленим вимогам. Отриманий у процесі сертифікації господарства Сертифікат є документом, який затверджує, що визначений продукт чи процес відповідає вимогам щодо виробництва органічної продукції. Сертифікат дає право позначати зазначені продукти відповідною маркою сертифікації відповідно до правил органічного виробництва.

За офіційною статистикою та за даними швейцарсько-українського проекту «Розвиток органічного ринку в Україні» Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL), у 2017 р. в Україні загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом і перехідного періоду складала близько 289 тис. га, що дорівнює 0,7% від 42,7 млн га загальної площі земель сільськогосподарського призначення. За офіційною статистикою Україна посідає 11 місце серед європейських країн за загальною площею сільськогосподарських угідь, сертифікованих як

органічні. При цьому нараховувалось 504 оператори органічного ринку. Найбільше операторів органічного ринку нараховується у Київській, Херсонській, Вінницькій, Одеській, Житомирській та Харківській областях. Українські сертифіковані органічні господарства займають площі різного розміру: від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до декількох тисяч гектарів ріллі. За оцінками експертів, темпи розвитку органічного виробництва в Україні в 5,5 разу вище, ніж у Європі, та в 4,9 разу – ніж у світі [16].

У 2017 р. споживчий ринок органічних продуктів в Україні склав 29,4 млн євро, а споживання на душу населення – 0,68 євро (для порівняння: пересічний європеєць витрачає на органічні продукти 40,8 євро в рік). Сьогодні внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні продовжує розширюватися через основні мережі супермаркетів, які дедалі активніше розвивають привабливу та іміджеву лінійку органічних продуктів. Основними видами органічної продукції, яка виробляється та споживається в Україні, є зернові культури, м'ясо та молочні продукти, а також крупи. В асортименті органічної продукції більше 100 найменувань товарів українського виробництва.

З усього обсягу продажу органічної продукції 90% припадають на експорт і лише 10% – на внутрішній ринок. Загалом в Україні виробляється понад 400 найменувань органічної продукції. Обсяг експорту у 2017 р. сягнув 99 млн євро. Найбільше органічну продукцію купують Нідерланди, Німеччина та Велика Британія, але загалом українську органіку закуповує більше, ніж 40 країн світу. Основними органічними експортними товарами з України є зернові – кукурудза, пшениця, ячмінь, олійні, соняшник, бобові, дикорослі ягоди, гриби, горіхи і трави. Так, за сільськогосподарськими культурами органічної кукурудзи експортовано 100 тис. т, пшениці – 58 тис. т, ячменю – 23 тис. т, соняшника – 12 тис. т, сої – 11 тис. т.

Якщо проаналізувати світову тенденцію розвитку органічного виробництва за останні 10 років, то за даними Дослідного інституту органічного сільського господарства (FiBL) за 2019 р., кількість країн, що впроваджують органічне виробництво, становила 181 [5]. У табл. 1 наведено світову трійку лідерів з виробництва органічної продукції за основними показниками органічного ринку.

Загальна площа органічних сільськогосподарських земель становила 69,8 млн га, що дорівнювало 1,4% частки від загальної кількості сільськогосподарських площ світу. Найбільше органічних сільськогосподарських площ сертифіковано в Австралії – 35,6 млн га. Світовий обсяг органічного ринку становить 97 млрд євро, при тому, що лева частка припадає на ринок Сполучених Штатів Америки, який дорівнює 40 млрд євро. Середнє споживання органічної продукції на особу за рік у середньому у світі становить

Основні показники з виробництва органічної продукції, 2019 р.

Країна	Загальна площа органічних с/г земель, млн га	Кількість органічних виробників, тис.	Обсяг споживання продукції, млрд євро	Споживання продукції на особу/рік, євро
Світовий показник	69,8	2900,0	97,0	10,8
Австралія	35,6	-	-	-
Аргентина	3,4	-	-	-
Китай	3,0	-	-	-
Індія	-	835,0	-	-
Уругвай	-	210,0	-	-
Мексика	-	210,0	-	-
США	-	-	40,0	-
Німеччина	-	-	10,0	-
Франція	-	-	7,9	-
Швейцарія	-	-	-	288,0
Данія	-	-	-	278,0
Швеція	-	-	-	237,0

Джерело: складено за [5].

10,8 євро, при тому, що найбільше споживають органічної продукції в Швейцарії – 288 євро, в Данії – 278 євро та Швеції – 237 євро на душу населення.

Треба відмітити, що останнім часом ринок органічної продукції розвивається достатньо динамічно. Зацікавленість аграріїв у органічному, екологічно чистому методі вирощування сільськогосподарських культур у всьому світі зростає. На світовому ринку попит на органічну продукцію щороку збільшується, і це створює гарну перспективу для аграрного органічного виробництва. У табл. 2 наведено динаміку зростання сільськогосподарських площ на різних континентах планети за останні 10 років.

Таблиця 2

Динаміка зростання площі органічних с/г земель за 10 років

Частина світу	Загальна площа органічних с/г земель, млн га	Зростання площі, %
Океанія	35,9	+196,4
Європа	14,6	+14,6
Латинська Америка	8,0	+8,0
Північна Америка	3,3	+3,3
Африка	2,1	+2,1
Азія	6,1	+6,1

Джерело: складено за [5].

Кількість площі в органічному землеробстві в Європі складає 14,6 млн га, що дорівнює 2,9% від загальної кількості сільськогосподарських земель в

Європейському Союзі. Найбільшою вона є в Іспанії – 2,1 млн га, в Італії – 1,9 млн га та Франції – 1,7 млн га. Кількість виробників органічної продукції складає 397 тис. Ринок споживання органічної продукції становить 37,3 млрд євро, з лівовою часткою споживання в Німеччині – 10 млрд євро, у Франції – 7,9 млрд євро та в Італії – 3,1 млрд євро на пересічного громадянина [9; 13; 14].

Щодо ведення органічного виробництва в Україні, то в законодавчій площині, з урахуванням проведення сертифікації операторів органічного сільського господарювання, контроль та спостереження за веденням органічного виробництва проводять 18 акредитованих міжнародних органів із сертифікації. Вони включені до офіційного списку затверджених органічних органів сертифікації для України відповідно до Регламенту ЄС 1235/2008 (станом на 12.02.2019). Більшість органічних операторів в Україні сертифіковані згідно з органічним стандартом ЄС, еквівалентним Регламентам ЄС №834/2007 та № 889/2008, які використовуються як для експорту, так і для внутрішнього ринку. Допомагаю при експорті виробникам органічної продукції до Європейського Союзу є Угода про асоціацію з ЄС та запровадження зони вільної торгівлі, які зменшили торговельні бар'єри між країнами [11; 12]. Також у рамках угоди в Україні почали вноормувувати законодавство у сфері органіки. Зокрема, у липні 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про основні положення та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Це один із законів, які входять до дорожньої карти пріоритет-

них законопроектів для законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію. Цей закон України набрав чинності у серпні 2018 р., а почне свою дію протягом 2020 р.

ВИСНОВКИ

З урахуванням проведеного аналізу, законів з органічного виробництва сільськогосподарської продукції українського та європейського законодавства та динаміки світового розвитку аграрного ринку можна зробити висновок, що на сьогодні органічний рух є перспективним та актуальним напрямком в економічній діяльності як Європейського Союзу, так і України. Зростання кількості операторів аграрного виробництва, які виконують вимоги з органічного виробництва сільськогосподарської продукції, та збільшення площі органічних земель в Україні, Європейському Союзу та у світі говорить про стрімке зростання органічного виробництва. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Лівінський А. І. Методологічні аспекти прогнозування реноваційного розвитку підприємств тваринництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 3. С. 57–64. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.03.08>
2. Гришова І. Ю., Федоркін Д. В. Функціонування механізму управління екологічною безпекою аграрного виробництва. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 1. С. 59–69. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.01.09>
3. Мацибора Т. В. Оценка инвестиционной привлекательности продукции сельскохозяйственных предприятий. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 50–55. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901050>
4. Лазаренко В. І. Маркетинговий аналіз органічного ринку агропродовольственої продукції в країнах ЄС та України. *Економіка АПК*. 2019. № 5. С. 106–114. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905106>
5. Органічне виробництво: має шанс подолати голод і глобальне потепління? // *Organic UA*. 2011. №11–12. URL: <http://organic.ua/ru/lib/3075-organichne-vyrobnyctvo-maje-shans-podolaty-golod-i-globalne-poteplynnja>
6. Wier M., Calverley C. Market potential for organic foods in Europe. *British Food Journal*. 2002. Vol. 104. Issue 1. P. 45–62. DOI: 10.1108/00070700210418749
7. Лазаренко В. І. Методичне забезпечення маркетингових досліджень у системі екологічного маркетингу. *Агросвіт*. 2017. № 15–16. С. 57–61. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/15-16_2017/11.pdf
8. Стандарт з органічного виробництва та переробки для третіх країн. URL: <https://organicstandard.ua/ua/services/standards>
9. Баян А. В. Внесок аграрної науки в розвиток органічного виробництва. *Вісник аграрної науки*. 2013. № 11. С. 9–12.

10. Баян А. В. Регіональні особливості інвестиційної діяльності в сільському господарстві. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2014. Вип. 84. С. 207–213.
11. Ковальова О. В. Структурно-організаційні чинники та сучасні тенденції розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні. *Наукові горизонти*. 2018. № 5. С. 3–11. DOI: 10.33249/2663-2144-2018-68-5-3-11
12. Кропивко М. Ф., Ковальова О. В. Сутність кластера як новітньої мережевої організації спільної діяльності в агропромисловому виробництві. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 18–30. URL: http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/06/eapk_2018_06_p_18_30.pdf
13. Nikoliuk O., Gryshova I., Shestakovska T. The organic production in the context of improving the ecological safety of production of the food industry. *Харчова наука і технологія*. 2017. Т. 11. Вип. 4. С. 103–112. DOI: 10.15673/fst.v11i4.736
14. Gryshova I., Nikoliuk O., Marchuk L. Institutional Aspects of the Regulation of Economic Security of the Agricultural Production. *Економіка харчової промисловості*. 2019. Т. 11. Вип. 3. С. 23–32. DOI: 10.15673/fe.v11i3.1458
15. Полякова О. Ю., Хаустова В. Є., Леванда О. М. Аналіз проблем і тенденцій розвитку сільських територій України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 229–250. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-229-250>
16. Концептуальні засади розвитку аграрної сфери та сільських територій України : кол. моногр. / за ред. М. О. Кизима ; авт. кол. : М. О. Кизим, Н. В. Белікова, О. Ю. Полякова, В. Є. та ін. Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2020. 280 с.

REFERENCES

- Balian, A. V. "Regionalni osoblyvosti investytsiinoi diialnosti v silskomu hospodarstvi" [Regional Features of Investment Activity in Agriculture]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*, no. 84 (2014): 207-213.
- Balian, A. V. "Vnesok ahrarnoi nauky v rozvytok orhanichnoho vyrobnyctva" [The Contribution of Agricultural Science to the Development of Organic Production]. *Visnyk ahrarnoi nauky*, no. 11 (2013): 9-12.
- Gryshova, I., Nikoliuk, O., and Marchuk, L. "Institutional Aspects of the Regulation of Economic Security of the Agricultural Production". *Ekonomika kharchovoi promyslovosti*, vol. 11, no. 3. (2019): 23-32. DOI: 10.15673/fe.v11i3.1458
- Hryshova, I. Yu., and Fedorkin, D. V. "Funktsionuvannia mekhanizmu upravlinnia ekolohichnoiu bezpekoiu ahrarnoho vyrobnyctva" [Functioning of the Mechanism for Managing the Environmental Safety of Agricultural Production]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 1 (2018): 59-69. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.01.09>
- Kovalyova, O. V. "Strukturno-orhanizatsiini chynnyky ta sushasni tendentsii rozvytku silskohospodarskoi kooperatsii v Ukraini" [Structural and Organizational Factors and Modern Trends in the Development of Ukrainian

- Agricultural Cooperation]. *Naukovi horyzonty*, no. 5 (2018): 3-11.
DOI: 10.33249/2663-2144-2018-68-5-3-11
- Kropyvko, M. F., and Kovalyova, O. V. "Sutnist klastera yak novitnoyi merezhevoi orhanizatsii spilnoi diialnosti v ahropromyslovomu vyrobnytstvi" [Essence of the Cluster as the Latest Network Organization of Joint Activities in Agroindustrial Production]. *Ekonomika APK*. 2018. http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2018/06/eapk_2018_06_p_18_30.pdf
- Kyzym, M. O. et al. *Kontseptualni zasady rozvytku ahrarnoi sfery ta silskykh terytorii Ukrainy* [Conceptual Foundations of the Agricultural Sector and Rural Areas of Ukraine]. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2020.
- Lazarenko, V. I. "Marketingovyy analiz organicheskogo rynku agroprodovolstvennoy produktsii v stranakh YES i Ukrainy" [Marketing Analysis of the Organic Agri-Food Market in the EU Countries and Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 5 (2019): 106-114.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201905106>
- Lazarenko, V. I. "Metodychne zabezpechennia marketynhovykh doslidzhen u systemi ekolohichnoho marketynhu" [Methodical Support of Marketing Research in the System of Ecological Marketing]. *Ahrosvit*. 2017. http://www.agrosvit.info/pdf/15-16_2017/11.pdf
- Livinskyi, A. I. "Metodolohichni aspekty prohnouzuvannia renovatsiinoho rozvytku pidpriemstv tvarynnystva" [Methodological Aspects of Forecasting the Renovation Development of Livestock Enterprises]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 3 (2018): 57-64.
DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2018.03.08>
- Matsibora, T. V. "Otsenka investitsionnoy privlekatelnosti produktsii selskokhozyaystvennykh predpriyatiy" [Evaluation of Investment Attractiveness of Agricultural Enterprises]. *Ekonomika APK*, no. 1 (2019): 50-55.
DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901050>
- Nikoliuk, O., Grushova, I., and Shestakovska, T. "The organic production in the context of improving the ecological safety of production of the food industry". *Kharchova nauka i tekhnolohiia*, vol. 11, no. 4 (2017): 103-112.
DOI: 10.15673/fst.v11i4.736
- "Orhanichne vyrobnytstvo: maie shans podolaty holod i hlobalne poteplinnia?" [Organic Production: Has a Chance to Overcome Hunger and Global Warming?]. *Organic UA*. 2011. <http://organic.ua/ru/lib/3075-organichne-vyrobnyctvo-maje-shans-podolaty-golod-i-globalne-poteplinnja>
- Poliakova, O. Yu., Khaustova, V. Ye., and Levanda, O. M. "Analiz problem i tendentsii rozvytku silskykh terytorii Ukrainy" [Analyzing the Problems and Tendencies in the Development of Rural Territories in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 4 (2020): 229-250.
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-4-229-250>
- "Standart z orhanichnoho vyrobnytstva ta pererobky dlia tretikh krain" [Organic Production and Processing Standard for Third Countries]. <https://organicstandard.ua/ua/services/standards>
- Wier, M., and Calverley, C. "Market potential for organic foods in Europe". *British Food Journal*, vol. 104, no. 1 (2002): 45-62.
DOI: 10.1108/00070700210418749